

Gustar e giudair quai ch'ins posseda

Tar Romana ed Edi Caduff da Degen datti da gievgia fin dumen-gia in menu da surpraisa.

6

Co surviva in pitschen utschè l'enviern?

Il masets che paisan mo 20 grams survivan l'enviern tar nus era senza agid da l'uman.

8

südostschweiz

LA QUOTIDIANA

Redacziun: Via Sommerau 32, 7007 Cuirra, tel. 081 255 57 10, redacziun@laquotidiana.ch

Mantegner la diversità da las pratchas

Scuol in tschercha da meidis da chasa

DA ANNATINA FILLI / ANR

■ **La situaziun demografica dals meidis da chasa es ün svilup a disfavur dal provedimaint da sandà na be illa periferia, dimpersè eir sül nivel chantunal.** «I s'ha gronda fadia da motivar a meidis giuivens da surtout üna pratcha da meidi da chasa», constata Philipp Gunzinger, il president dal Forum d'economia da la Regiun Engiadina Bassa Val Müstair. In Engiadina Bassa es la situaziun, tenor el, a regard pratchas da meidis da chasa

amo buna. «Nus stuvain però piserar cha quai resta eir in avegnir uschea e chi detta l'ün o l'oter successor chi'd es pront da surtout üna da las pratchas da meidi da chasa chi vegnan libras d'ürant ils prossems ons», es seis avis. Ün meidi giuiven chi ha fat avant quatter ons il pass in l'indipendenza es Christoph Weiss. «Da d'vantar üna vouta meidi da chasa e da lavurar in üna pratcha d'eira adüna fingjè meis sömmei.»

> PAGINA 7

«Sto constar era finanzialmein»

Ein Sumvitg e Trun las proximas vischnauncas en Surselva che fusiuneschan?

DA HANS HUONDER / ANR

■ **Las vischnauncas da Trun e Sumvitg lavuran il proxim temps vid in'eventuala fusiun. Ina tala savess ir en vigur l'entschatta 2021.** La discussiun davart fusiuns da vischnauncas accumpogna il cantun Grischun dapi decennis, ils davos onns ein ellas s'intensivadas e per gronda part era daventadas concretas. Cun Sumvitg e Trun suondan ussa duas ulteriuras vischnauncas quella tendenza. Dapi onns lavuran ellas stretgamein ensemen, seigi per exempel sil sectur dil scolaesser, ils pumpiers ni era la serenera. Tonaton duei ina fusiun buca sespregar suletta-mein ord vesta d'in nez d'ulteriuras sinergias ni collaboraziuns. «Ina tala fusiun sto era constar finanzialmein e cheu spitgein nus clars signals dil cantun. Ils vischins duein sentir ch'ei va meglier cun la vischnaunca grazia ad ina fusiun. Cass cuntarri savein nus era schar da fusiunar», di il president communal da Trun, Dumeni Tomaschett. Tenor il president com-

Las vischnauncas da Trun (foto) e Sumvitg coopereschon gia sin differents secturs.

FOTO G. VENZIN

munal da Sumvitg, Armin Candinas, ein las entradas dalla nova ulivaziun da finanzas dil cantun sereudicidas, ina fusiun purtass

avantatgs en quella direenziun. Era per el gioga igl aspect finanzialmein ina rolla: «Abstrahau da quel havein nus denton aunc poten-

zial da migliurar las structures e nezegiar ulteriuras sinergias.»

> PAGINA 3

«Sigisbert en Rezia» contra «Robinson»

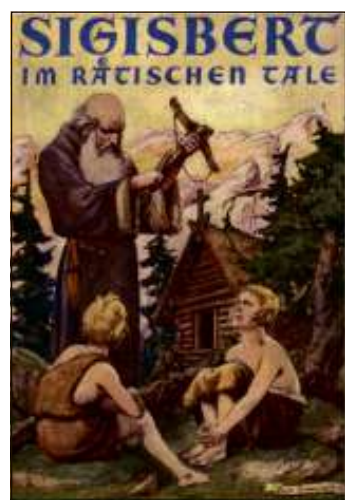
■ **(mc) Alla fin dil 19avel tschentener ha la regenza grischuna giu decretau il «Robinson» sco lectura obligatorica ella secunda primara.** Quella decisiun ha evocau ina vehemeta opposiziun, cunzun en Surselva. Capar Decurtins e buca meins che 44 cussegls da scola dalla Surselva han protestau cun ina petiziun encunter la lectura «che cun-

terfa als principis morals dil cristianissem». A Glion ha in cumin grond, frequentaus da 300 umens, priu 1900 ina resoluziun encunter il «Robinson» e proponiu sco alternativa il «Sigisbert im rätschen Tale» da pader Maurus Carnot. La finala ha la regenza giu pauc autras letgas che capitular.

> PAGINA 2

Il salvamaint da Robinson.

Ellas scolas sursilvanas ha il «Sigisbert en Rezia» remplazzau il «Robinson» sco cudisch da lectura official per la secunda primara.

MAD

Presidi vacant a Sagogn

■ **(anr/abc) Dacuort ha l'uniun Pro Sagogn envidau a sia radunanza generala. Actualmei dumbra l'uniun 243 commembers.** Luis Poltéra, miedi cun pratica a Glion, ha surpriu igl uost 2006 l'incarica da menar quel l'uniun. Quei ha el fatg tochen ils 16 da schaner 2019. El haveva annunziu sia demissiun e quella sera ha el remess officialmei siu post. Poltéra ha tratg ils fils, el ha tgamunau ed era sez iniziou projects. El ha ediu cudischs, concepui e tgirau la pagina d'internet, el ha instradau il project dallas orchideas e quel dalla pumera aulta els curtgins da Sagogn. Il president premurau ha organisau daners, gidonters e voluntaris, el ei sestentaus pils contacts culs sponsurs e donaturs. Il president parent ha menau cun ferm idealissem e spért da piunier. Orchideas, pumera ed elaboraziun dils fretgs dils curtgins han empleniu ils davos onns pulit siu mingagi. Diversas organizaziuns han lu era reconuschiu ses merets. La radunanza generala ha undrau el cul commembradi d'honor. En vesta a tonta lavur, projects ed acziuns eis ei stau grev d'anflar ina persuna ch'ughegia da surprendre siu post.

> PAGINA 3

Atmosfera insolita d'ürant il FEM

L'effet dal forum internaziunal in Engiadina Bassa

DA FLURIN ANDRY / ANR

■ **D'ürant ils dis dal Forum economic mundial (FEM) a Tavo es l'atmosfera eir in Engiadina Bassa e Val Müstair ün pa plü main paschavla co uschigliö.** I' ajer as doda e's vezza eroplans da l'aviatica militar svizra. D'ürant ils dis dal FEM a Tavo, ingon dals 22 als 25 schner, protegian il militar e la

pulizia ils partecipants prominents dal forum internaziunal. Quai fana tant cun controllas süllas vias vers Tavo e sco eir cun svouls sur il lö dal FEM. Pel turissem in Engiadina Bassa e la Val Müstair nun ha quel uschè ün grond effet. Sco chi disch Martina Stadler, la directura da la Turissem Engiadina Scuol Samignun Val Müstair SA, vegnan be pacs dals partecipants in quista

regiun a pernottar. «L'effet positiv dal FEM es chi vain rapportà d'ürant quists dis sün tuot il muond da Tavo, da las regiuns confinantas e da l'ulteriu Grischun», disch la turistica. A giasts chi's saintan disturbats da la canera d'aviuns ed elicopters renda ella attent cha quai düra be amo fin in venderdi.

> PAGINA 7

D'ürant il FEM procuran ils elicopters e'ls aviuns da l'aviatica svizra per daplü canera co uschigliö.

FOTO O. ITEM

Cu mia olma ha priu cumiau

■ **(anr/sr) Culla fin dil 2018 ei l'autobiografia ed historia da famiglia dil scribent e poet Theo Candinas da Surrein cumparida.** Il cudischet en romontsch e tudestg porta il tetel «Als meine Seele Urlaub nahm» ni per romontsch «Cu mia olma ha priu cumiau». Sco el scriva ella prefaziun pudess ei forsa sctractar tier quella historia da siu «Schwanen-

gesang», pia da siu davos cudisch. El discuors cul scribent che valeva en ses giuivens onns sco ver revoluzzer ed «enfant terrible» dalla litteratura romontscha ei denton semussau ch'el ha aunc massa ideas e grond gust da scriver, malgrad sia vegliadetgna da prest 90 onns.

> PAGINA 5

40004
9 771424 749004

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226
mail: abo@somedia.ch

> PAGINA 3

La proxima maridaglia da vischnauncas?

Las vischnauncas da Trun e Sumvitg laian elavurar in project da fusiun

DA HANS HUONDER / ANR

■ En ina seduta comunabla l'entschatta da quest'jamna han las suprastanzas communalas da Sumvitg e Trun decidu da laschar elavurar in project da fusiun. Tenor ils dus presidents communalas Armin Candinas e Dumeni Tomaschett sto in'eventuala fusiun purtar avantatgs vicendeivels.

Dapi biars onns tgiran las vischnauncas da Trun e Sumvitg ina stretga collaboraziun sin differents secturs. Denter auter sectratta ei dil corp da pumpiers comunabel ni era la stretga collaboraziun sil camp dil scolaesser cul Consorzi da scola Sumvitg-Trun. «En vesta allas sfidas che spetgan las vischnauncas e sin fundament dallas collaboraziuns secumprovas han las suprastanzas communalas decidu da laschar sclarir da rudien ils avantatgs e disavantatgs d'ina fusiun dallas duas vischnauncas», scrivan las autoritads communalas en ina comunicaziun als mieds da massa. Per l'elaboraziun d'in project da fusiun han ellas incaricau Tino Zanetti e Kevin Brunold dil biro Zanetti & Partner Treuhand a Landquart. Quei biro ha grond'experientscha sil sectur dils fatgs communalas ed ha gia accumpignau pliras fusiuns da vischnauncas.

Il biro vegn ad accumpignar ina cumissiun intercomunala tier l'elaboraziun d'in project da fusiun. «Duront l'elaboraziun dil project duei la populaziun vegnir informada regularmein davart las examinaziuns. Vegn quella cumissiun alla conclusiun ch'ina fusiun dallas vischnauncas porta dapli avantatgs che disavantatgs duei la populaziun da Trun e Sumvitg votar davart la fusiun», communichechan las suprastanzas communalas.

Ils proxims meins sefatschentan las vischnauncas da Trun e Sumvitg (foto) d'ina eventuala fusiun.

FOTO H. HUONDER

Fusiun 2021?

Sco quei ch'il president communal da Sumvitg, Armin Candinas, ha detg en viers l'Agentura da novitads rumantscha han differents motivs menau al pass da reponderar uss ina fusiun dallas duas vischnauncas: «Ina ga ei quei segiramein la sminuaziun dallas contribuziuns cantunalas entras l'ulivaziun da finanzas che pertucca omisduas vischnauncas. Entras ina fusiun fussen quellas lu pli aultas. Nus vesin denton era pusseivladads da nezegiar ulteriuras sinergias sil sectur per exempel dil forestaesser ni il stradalesser. Medemamein savein nus optimar aunc pli fetg la collaboraziun en auter secturs, per exempel cun simplificar las structu-

ras cun gremis tiel consorzi da scola ni la serenera.» Sco quei ch'il president communal da Trun, Dumeni Tomaschett, di ei igl impuls per quei project vegnius dalla vischnaunca da Sumvitg: «Sunter che l'idea da fusiunar las vischnauncas dalla Cadi ha fatg naufragi havein nus survegniu dil cussegl da vischnaunca l'incarica da perseguir vinavon in'eventuala fusiun, aschia che quella damonda vegn il dretg mument.» Tomaschett spetga dil cantun clars signals pertuccont il sustegn finanziar: «Quella fusiun sto purtar enzatgei, cass cuntrarri savein nus era schar ella. Mo per haver la finfinala ina suletta suprastanza communal stuein nus buca fusiunar.» Il plan da terminas preveda

l'elavuraziun dil contract da fusiun el duors d'uonn, aschia che las duas vischnauncas savessen decider definitivamein igl onn 2020. Tenor Candinas mass ina fusiun en vigor sil pli baul il 2021. In dils proxims pass ei l'elecziun d'ina cumissiun intercomunala.

Ils medems fastedis

Pertuccont il diember d'habitontas ed habitonts ein las duas vischnauncas da Sutsassiala pli u meins tuttina grondas. Omisduas dumbran rodund 1200. Cun l'entschatta digl onn 2012 ha Trun giu fusiunau cun Schlans. La vischnaunca da Trun ei stada onns alla liunga in center industrial en Surselva. Oravontut la Fa-

brica da ponn purscheva biars plazs da lavur. Oz ei Trun ina vischnaunca cun enginas interpresas sil sectur da construcziun, mo era dils survetschs. D'impurtonza sco patrun ein la Casa Depuoz e la Casa s. Martin. Sco a Trun giogan era a Sumvitg enginas interpresas pintgas e mesaunas in'impurtonza rolla sco patruns, leutier vegn la Casa s. Giusep a Cumpadials. In'impurtonza rolla finanziaria giogan per omisduas vischnauncas las entradas annualas regularas dallas ovras electricas. En omisduas vischnauncas ei il diember da naschientschas serecius marcantamein ils davos onns, quei ch'ha la finfinala era sfurzau da cooperar sil sectur dil scolaesser. La demografia semantifestescha la finfinala era sil diember d'habitontas ed habitonts. Fer-ton che Trun dispona d'in cussegl da vischnaunca ha Sumvitg buca pli in tal dapli plirs onns. Omisduas vischnauncas han in pei da taglia 105 pertschien.

Biaras fracziuns

La vischnaunca da Sumvitg secumpona dallas fracziuns da Sumvitg, Rabius, Cumpadials e Surrein. Quellas uneschan ils uclauns da Chischliun, Clavadi, Siltinginas e Sogn Benedetg sco era Campieschas e Runs sur Rabius. El sid dalla vischnaunca ei quei Pardomat dado, Falens, Laus e Val. Ina dallas grondas attraccziuns naturalas dalla vischnaunca da Sumvitg ei la Greina. La vischnaunca da Trun secumpona dils vischinadis da Trun, Zignau, Campliun, Darvella, Gravas, Pustget, Lumnein, Caltgadira, Tiraun, Flutginas, Cumadé, Bardigliun, Cartatscha e Schlans. Ina gronda ed impurtonza rolla giogan la historia, la cultura ed igl art a Trun. Il grond mussament persunter ei la Cuort Ligia Grischa cul Museum sursilvan.

Presidi dalla Pro Sagogn ei vacants

Sunter varga 12 onns ha Luis Poltéra demissiu nau

■ (anr/abc) Dacuort ha l'unioni Pro Sagogn envidau a sia radunonza generala. Igl ei stau ina speciala, pertgei il president Luis Poltéra aveva annunziu sia demissiu. La radunonza ha undrau el sco commember d'honor. Igl uost 2006 han l'unioni Cerchel cultural Sagogn e la cumissiun Sagogn Futur «fusiunau». Dapi lu exista l'unioni Pro Sagogn e Luis Poltéra ha surpriu il tgamun da quella. L'unioni ha inclus en siu logo ils treis cavazzins cultura, economia ed ambient. Buca mo vitalisar la cultura, mo bein la veta dil vitg, quei ei ina dallas finamiras dalla Pro Sagogn. Ella fa quei dapli varga 12 onns cun numerusas activitads.

Iniziu projects

Dacuort ein commembras e commembers s'entupai alla 12avla radunonza generala. Actualmein dumbra l'unioni 243 commembers. Buca tuts ein stai presents ella sala dalla pleiv evangelica Cresta. Era ein per bia buca tuts activs. La gronda part dils commembers simpatisescha denton cullas finamiras, ella frequenta ni porta beinvolentamein las activitads che l'unioni porscha. Igl uost 2006 ha Luis Poltéra, miedi cun pratica a Glion, surpriu l'incarica da menar quella. Quei ha el fatg tochen ils 16 da schaner 2019. El aveva annunziu sia demissiu e quella sera ha el remess ufficialmein siu post.

Igl intent dall'unioni Pro Sagogn ei fixaus els statuts culs suandonts tschun puncts: «Dar impuls pil svilup futur da Sagogn, svegliar interess per tradiziun e historia locala, animar e promover tgira dil lungatg romontsch, organisar occurrenzas culturalas e forums da discussiun sco era prender posiziun tier projects en

vischnaunca». Poltéra ha surpriu siu post cun motivaziun e luvrau cun ina suprastanza ch'ha partiu lavurs e projects. La sera da kino, il ruclar ovs tradiziunal, prelecziuns, la casetta da cudischs, referats e discussiuns publicas han enrihiu la veta sociala ed era contribuuiu all'integraziun da gliend immigrada. Poltéra ha tratg ils fils ed era sez iniziav divers projects. El ha ediu cudischs, concepiti e tgirau la pagina d'internet www.prosagogn.ch, el ha realisau l'idea dallas orchideas indigenas sco era quella dalla pumera aulta els curtgins da Sagogn.

Spért da pionier

En siu davos rapport annual ha Poltéra menziunau quei ch'ei stau specialmein a cor ad el ils onns 2017 e 2018. Igl ein quei la tgira dallas enfiarlas plantadas e la 20avla sera da kino cuagl'empre film romontsch «Amur senza fin». Plinavon ha el procurau ch'ins ha saviu allontanar ils 39 pégnis blaus che carschevan ad ault amiez ils curtgins da puma. Il president premurau ha organisau daners, gidonters e voluntaris, el ei sestentaus pil contact cull'organisaziun Pro Natura, ed el ha planisau e realisau sut ils curtgins dil

Vitg dadens ina seiv nova da varga 500 meters.

Buca d'emblidar il project dallas 26 orchideas indigenas cun acziuns ed excursiuns. Quei project ha Poltéra menau cun ferm idealissem e spért da pionier. L'organisaziun turistica Flem-Laax-Falera ed autras destinaziuns han surpriu siu concept cullas tablas d'informaziun e la tgira dallas orchideas.

Orchideas, pumera ed elaboraziun dils fretgs dils curtgins han empleniu ils davos onns pulit il mintgagi dil president partent. Diversas organisaziuns han lu

era renconuschiu ses merets. La Pro Sagogn ha retschiert 2015 tochen 2017 divers premis, aschia quel dalla Pro Natura Grischun, lu ina distincziun dalla Green Style Foundation per projects durabels ed il Prix Benevol Grischun pigl engaschi dils voluntaris. Gia 2008 aveva la Pro Sagogn gudignau la Miur romontscha per la megliera pagina d'internet.

Negins interessents

Ina prestaziun admirabla ha il president Poltéra sviluppu en quels onns. La radunonza generala dils 16 da schaner ha honorau el cul commembradi d'honor. En vesta a tonta lavur, projects ed acziuns eis ei stau grev d'anflar ina persuna ch'ughegia da surprendre siu post. Sco el ha declarau en siu plaid presidial hagi el empruau da motivar specialmein persunas che veglien sustener era il lungatg romontsch. Per quels seigi la collaboraziun ella suprastanza dalla Pro Sagogn ina buna caschun. Denton negin seigi s'annunziaus, ha el rendiu attent.

Daferton resta il presidi vacants. Damai che tuts ulteriurs suprastonts ein restai en lur posts sa la Pro Sagogn cuntinuar senza difficultads sias activitads. Ils projects da tgira dalla tschenta da pumera e dallas orchideas vegn Poltéra a menar vinavon sco semper commember dall'unioni. Sco nova commembra da suprastanza ha la radunonza generala eligi Ursula Häfliger, Widen/Sagogn. Ensemen cun Ingrid Meyer Weber, Christian Buchli, Natascha Cavelti, Josef Blumenthal, Johann Cantieni, Roland Derungs e Maria Mongili Darms sestenta ella pigl intent e las finamiras dall'unioni Pro Sagogn.

L'entira suprastanza dalla Pro Sagogn cul president partent: Retscha davon da sen. Maria Mongili Darms, Luis Poltéra, Ingrid Meyer Weber, Natascha Cavelti; retscha davos Christian Buchli, Roland Derungs, Ursula Häfliger e Johann Cantieni.

FOTO A. BEELE